

ISSN 0354-8759

*Beogradska
defektološka
škola*

*Belgrade School of
Special Education
and Rehabilitation*

Vol. 25, No. 3 (2019)

Ranije – before: DEFEKTOLOŠKA TEORIJA I PRAKSA (1977-1995)
Ranije – before: SPECIJALNA ŠKOLA (1952-1977)

Beogradska defektološka škola

Izdavači:

Društvo defektologa Srbije & Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Za izdavače:

Siniša Ranković, predsednik Upravnog odbora
prof. dr Snežana Nikolić, dekan

Uređivački odbor:

prof. dr Nadica Jovanović Simić, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Nenad Glumbić*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Lelia Kiš-Glavaš*, Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Hrvatska; *prof. dr Špela Golubović*, Univerzitet u Novom Sadu – Medicinski fakultet, Srbija; *prof. dr Goran Ajdinski*, Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij” – Filozofski fakultet, Makedonija; *prof. dr Rea Fulgosi-Masnjak*, Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Hrvatska; *prof. dr Jasna Bajraktarević*, Univerzitet u Sarajevu – Pedagoški fakultet, Bosna i Hercegovina; *prof. dr Vladimir Trajkovski*, Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij” – Filozofski fakultet, Makedonija; *prof. dr Mile Vuković*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Srboljub Đorđević*, Univerzitet u Nišu – Učiteljski fakultet u Vranju, Srbija; *prof. dr Fadilj Eminović*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Branka Jablan*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Danijela Ilić-Stošević*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Mirjana Japundža-Milisavljević*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Branislav Brojčin*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Jasmina Karić*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Edina Šarić*, Univerzitet u Tuzli – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Bosna i Hercegovina; *doc. dr Janez Drobnič*, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Slovenija; *prof. dr Nataša Dragašević Mišković*, Univerzitet u Beogradu – Medicinski fakultet, Srbija; *prof. dr Renata Pinjatela*, Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Hrvatska; *prof. dr Nebojša Macanović*, Univerzitet u Banjoj Luci – Fakultet političkih nauka, Bosna i Hercegovina; *dr Nikoleta Gutvajn*, naučni saradnik, Institut za pedagoška istraživanja, Srbija; *dr Milena Milićević*, naučni saradnik, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srbija; *prof. dr Gordana Nikolić*, Univerzitet u Novom Sadu – Pedagoški fakultet u Somboru, Srbija; *prof. dr Dragana Stanimirović*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *prof. dr Slavica Pavlović*, Sveučilište u Mostaru – Fakultet prirodoslovnih i odgojnih znanosti, Bosna i Hercegovina; *doc. dr Mirjana Đorđević*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija; *doc. dr Haris Memišević*, Univerzitet u Sarajevu – Pedagoški fakultet, Bosna i Hercegovina.

Glavni i odgovorni urednik:

dr Srećko Potić

Tehnički sekretar:

Radomir Leković

Tiraž: 150

Jezička redakcija teksta i prevod:

Jasmina Stojanović

Štampa: BIG štampa, Beograd

ISSN 0354-8759

Uredništvo:

„Beogradska defektološka škola”, Kosovska 8/1, 11000 Beograd,
Srbija; e-mail: bds.casopis@gmail.com
Casopis izlazi tri puta godišnje.

Belgrade School of Special Education and Rehabilitation

Publishers:

Special Educators and Rehabilitators Association of Serbia
& University of Belgrade – Faculty of Special Education and
Rehabilitation

For Publishers:

Siniša Ranković – Chairman of the Board
Snežana Nikolić, Professor – Dean

Editorial Board:

Nadica Jovanović Simić, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Nenad Glumbić*, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Lelija Kiš-Glavaš*, PhD, Professor, University of Zagreb – Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Croatia; *Špela Golubović*, PhD, Professor, University of Novi Sad – Medical Faculty, Serbia; *Goran Ajdinski*, PhD, Professor, SS. Cyril and Methodius University in Skopje – Faculty of Philosophy, Macedonia; *Rea Fulgosi-Masnjak*, PhD, Professor, University of Zagreb – Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Croatia; *Jasna Bajraktarević*, PhD, Professor, University of Sarajevo – Faculty of Educational Sciences, Bosnia and Herzegovina; *Vladimir Trajkovski*, PhD, Professor, SS. Cyril and Methodius University in Skopje – Faculty of Philosophy, Macedonia; *Mile Vuković*, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Srboljub Đorđević*, PhD, Professor, University of Niš, Teacher-Training Faculty of Vranje; *Fadiļ Eminović*, PhD, Associate Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Branka Jablan*, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Danijela Ilić-Stošović*, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Mirjana Japundža-Milisaavljević*, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Branislav Brojčin*, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Jasmina Karić*, PhD, Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Edina Šarić*, PhD, Associate Professor, University of Tuzla – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Bosnia and Herzegovina; *Janez Drobnič*, PhD, Assistant Professor, University of Primorska – Faculty of Education, Slovenia; *Nataša Dragašević Mišković*, PhD, Associate Professor, University of Belgrade – School of Medicine, Serbia; *Renata Pinjatela*, PhD, Associate Professor, University of Zagreb – Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Croatia; *Nebojša Macanović*, PhD, Associate Professor, University of Banja Luka – Faculty of Political Sciences, Bosnia and Herzegovina; *Nikoleta Gutvajn*, PhD, Research Fellow, Institute for Educational Research, Serbia; *Milena Milićević*, PhD, Research Fellow, Institute of Criminological and Sociological Research, Serbia; *Gordana Nikolić*, PhD, Associate Professor, University of Novi Sad – Faculty of Education in Sombor, Serbia; *Dragana Stanimirović*, PhD, Associate Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Slavica Pavlović*, PhD, Associate Professor, University of Mostar – Faculty of Science and Education, Bosnia and Herzegovina; *Mirjana Đorđević*, PhD, Assistant Professor, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia; *Haris Memišević*, PhD, Assistant Professor, University of Sarajevo – Faculty of Education, Bosnia and Herzegovina.

Editor-in-Chief:

Srećko Potić, PhD

Technical Secretary:

Radomir Leković

Circulation: 150

Proofreading and Translation:

Jasmina Stojanović

Printing: BIG štampa, Belgrade

ISSN 0354-8759

"Belgrade School of Special Education and Rehabilitation",
Kosovska 8/1, 11000 Belgrade, Serbia;
e-mail: bds.casopis@gmail.com
Published tree times a year.

Konferencija „Razvoj sistema ranih intervencija u Srbiji – značaj intersektorskog, transdisciplinarnog i na porodicu usmerenog pristupa”

Lana VUČIČEVIĆ MILADINOVIĆ
Beogradski psihološki centar, Beograd, Srbija

Druga konferencija posvećena razvoju sistema ranih intervencija za decu sa smetnjama i kašnjenjima u razvoju, održana je 11. oktobra 2019. godine u Beogradu. Konferencija je organizovana uz podršku prof. dr Slavice Đukić Dejanović, ministarke bez portfelja zadužene za demografiju i populacionu politiku i predsednice Saveta za prava deteta Vlade Republike Srbije, UNICEF-a, beogradske i londonske kancelarije Fondacije za otvoreno društvo.

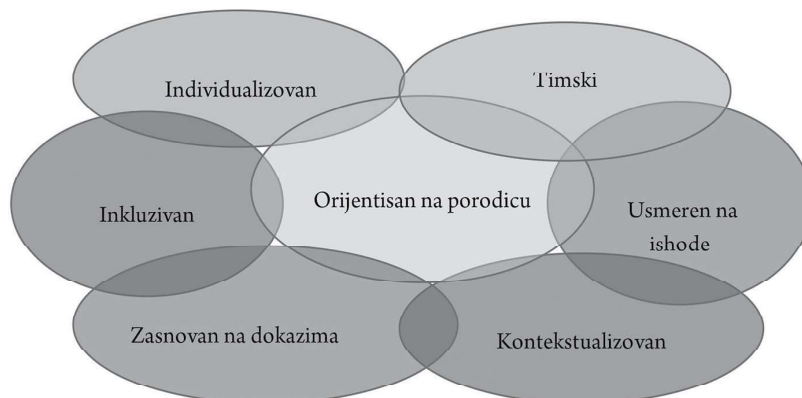
Učesnike konferencije pozdravili su, pored ministarke prof dr Đukić Dejanović, i gradonačelnik prof. dr Zoran Radojičić, predstavnici ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, direktorka UNICEF-a Ređina de Dominićis i Miodrag Milosavljević, programski direktor Fondacije za otvoreno društvo u Beogradu.

Stručnu podršku Konferenciji pružile su prof. dr Ana Marija Serano (Univerzitet u Minjou, Portugalija), predsednica Evropske asocijacije za rane intervencije (EARLYAID), vodeće evropske organizacije koja okuplja roditelje i stručnjake u oblasti ranih intervencija i dr Merilin Espi-Šervint, direktorka Centra za porodicu i decu, Talmidž, Ohajo. Pored njihovih izlaganja, učesnici su imali priliku da čuju i nacionalne univerzitetske stručnjake, predstavnike lokalnih zajednica i relevantnih institucija sistema, kao i roditelje dece sa smetnjama u razvoju iz Srbije. Stručnjaci koji probno primenjuju Model Ranih intervencija u praksi, podelili su sa auditorijumom svoja iskustva u radu sa porodicama i svoje razumevanje uloga različitih relevantnih institucija.

Konferenciji je prisustvovalo preko 270 učesnika – donosioca odluka, univerzitetskih profesora i stručnjaka, predstavnika sistema i pružaoca usluga, najpre iz domova zdravlja i razvojnih savetovaništva, predškolskih ustanova i centara za socijalni rad, civilnog sektora, kao i roditelja. Cilj Konferencije bio je da se stručnoj javnosti, donosiocima odluka i roditeljima predstavi Model ranih intervencija za Srbiju i diskutuju prvi rezultati njegove primene.

Model je izradio tim stručnjaka, oslanjajući se na naučne dokaze u oblasti, međunarodne prakse i preporuke i uskladio ga sa lokalnim potrebama i okolnostima, postojećom organizacijom u okvirima sistema zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite, kao i raspoloživim resursima. Ponuđeni model za Srbiju oslanja se na preporuke Situacione analize usluga za bebe i malu decu sa smetnjama u razvoju u Republici Srbiji – Razvoj usluga vezanih za intervencije u ranom detinjstvu, objavljene januara 2019. godine. Podržan je i superviziran od strane međunarodnih stručnjaka i u njemu su integrisane preporuke Savetodavnog odbora za rane intervencije koga čine predstavnici relevantnih Ministarstava, institucija i organizacija aktivnih na polju podrške deci sa smetnjama u razvoju. Model se probno primenjuje na sedam lokacija u Srbiji: u beogradskim opštinama Novi Beograd, Rakovica i Čukarica, ali i u Kragujevcu, Nišu, Leskovcu i Sremskoj Mitrovici.

Glavni elementi Modela ranih intervencija:

Model ranih intervencija kontekstualizovan za Srbiju, u svojoj probnoj fazi, predviđa:

- uvođenje obaveznog skrininga razvoja od strane pedijatra u okviru redovnih preventivnih pregleda za decu do treće godine;
- formiranje Timova za ranu intervenciju sačinjenih od stručnjaka iz razvojnih savetovaništva, predškolskih ustanova i centara za socijalni rad, dok koordinirajuću ulogu u pružanju ranih intervencija preuzima razvojno savetovaništvo
- određivanje jednog predstavnika Tima za ranu intervenciju koji pruža usluge porodici uz stalne konsultacije i stručnu podršku

ostalnih članova Tima, čime se u prvi plan ističe transdisciplinarnost u radu Tima;

- pružanje usluge roditeljima i deci u prirodnom okruženju, u domu porodice, u predškolskoj ustanovi, na mestima gde vreme provode i druga deca;
- izdrađivanje jednog Jedinstvenog plana podrške, zajedno sa porodicom, kao i izgradnja čvrstog partnerstva sa roditeljima, zasnovanog na njihovim snagama i prioritetima.

Ključne poruke i ishodi Konferencije:

- √ Jačanje sistema usluga ranih intervencija jedan je od ciljeva Poziva na akciju Vlade Republike Srbije za podršku razvoju dece u ranom detinjstvu koji su potpisala 2018. godine tri resorna ministra (zdravlja, obrazovanja i socijalne zaštite) i ministarka bez portfelja zadužena za demografiju i populacionu politiku i predsednica Saveta za prava deteta. Ponuđen Model ranih intervencija za Srbiju direktno je oslonjen na preporuke i prioritete Poziva na akciju.
- √ Sistem usluga ranih intervencija zasnovan na intersektorskom, transdisciplinarnom i porodičnom pristupu osmišljen je tako da osnaži roditelje i staratelje u njihovoj jedinstvenoj ulozi u kojoj stvaraju mogućnosti za svoje dete. Ovakav sistem je podržan brojnim naučnim dokazima u svetskim okvirima, a njegovu efikasnost potvrđuju dugogodišnja iskustva primene u razvijenim zemljama Evrope, Amerike, Australije i državama iz regiona.
- √ Predstavnici ministarstava izrazili su opredeljenost da se zakonskim rešenjima i strategijama kao i intenzivnijim razvijanjem mehanizama intersektorskog rada podrži razvoj integrisanih oblika podrške za decu sa smetnjama u razvoju i njihove porodice.
- √ Rešenja oprobana i dokazana kroz probnu primenu modelarnih intervencija u izabranim opštinama i gradovima (u periodu od 2019. do 2021. godine), facilitiraće izmenu i dogradnju zakonskih i institucionalnih rešenja koja će omogućiti da se novi model uvede kao praksa.
- √ Model ranih intervencija zahteva izmenu paradigme u pružanju usluga koji se sa pristupa usmerenog na dete i pružanja usluga u kliničkom okruženju prenosi na porodicu i sredine koje su prirodne za detetov razvoj kao što je dom i predškolska ustanova.

Specijalizovane ustanove i bolnice imaju svoju ulogu u dijagnostici i tretmanu, ali kontinuitet podrške porodicama treba da se pruži sa nivoa zajednice, odnosno sa primarnog nivoa zdravstvene zaštite u saradnji sa drugim institucijama.

- √ Ovim pristupom podržava se društvena i obrazovna inkluzija dece a osnaživanjem kapaciteta roditelja i obogaćivanjem podrške smanjuju rizici koji bi vodili raskidanju neophodne veze deteta i roditelja, izdvajanju deteta iz porodice i institucionalizaciji.
- √ Najveći izazov za profesionalce predstavlja transdisciplinarnost, pristup koji je potrebno podržati kroz profesionalno usavršavanje i izmenu organizacije rada u praksi ali i kroz univerzitetsko obrazovanje stručnjaka. Otvorena su pitanja uspostavljanja interdisciplinarnih kurseva, master studija, specijalističkih programa i drugih oblika usavršavanja na relevantnim fakultetima.
- √ Snažan utisak ostavila su prezentovana iskustva stručnjaka iz prakse, koji rade na direktnoj implementaciji programa u svojim lokalnim zajednicama. Oni su istakli da novi model zahteva kontinuirano unapređenje znanja i veština stručnjaka uz stalnu razmenu znanja među praktičarima, participativan pristupi timski rad, fleksibilnost u uspostavljanju mehanizama intersektorske saradnje na lokalnom nivou, kao i kontinuiranu podršku porodicama da prihvate primenu novog pristupa.
- √ Važne uvide dali su predstavnici roditeljskih udruženja, koji su sa prisutnima podelili svoja iskustva sa našom dosadašnjom medicinski konceptualizovanom praksom, koja pruža usluge uglavnom kroz visoko specijalizovan individualni tretmanski rad sa detetom, u specijalizovanim ustanovama i najčešće bez prisustva roditelja. Upućen je poziv za promene.
- √ „Proces brige o deci počinje u najranijem detinjstvu i zavisi od okruženja u kojem dete raste. Iz tog razloga, samo uz učešće i podršku resornih ministarstava, svih relevantnih institucija i jedinica lokalne samouprave, naša misija može biti uspešno realizovana, a rezultati ostati održivi u sistemu, za dobrobit sve dece i porodica,“ istakla je ministarka Đukić Dejanović.
- √ Probuđena je znatiželja stručne javnosti, a brojna pitanja i komentari ukazali su na to da se proces implementacije modela kreće u dobrom smeru.